

PATVIRTINTA

Lietuvos Respublikos žemės ūkio
ministro 2011 m. gruodžio 27 d.
įsakymu Nr. 3D-941
(Lietuvos Respublikos žemės ūkio
ministro 2022 m. lapkričio 30 d.
įsakymo Nr. 3-738 redakcija)

ŽEMĖS ŪKIO IR MAISTO PRODUKTŲ MAŽMENINIŲ KAINŲ PREKYBOS TINKLŲ PARDUOTUVĖSE TYRIMO METODIKA

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Žemės ūkio ir maisto produktų mažmeninių kainų prekybos tinklų parduotuvėse tyrimo metodika (toliau – metodika) nustato statistinio žemės ūkio ir maisto produktų mažmeninių kainų prekybos tinklų parduotuvėse tyrimo (toliau – tyrimas) atlikimo metodus, tiriamojo objekto elementų aprėpties, vertinamųjų parametru, statistinių duomenų rinkimo, registravimo, tvarkymo ir apdorojimo, statistinių duomenų šaltinių, tyrimo periodiškumo, tyrimo vietos ir jų atrankos, statistinių duomenų administracinės patikros, statistinių rodiklių skaičiavimo, naudojamų kompiuterinių programų ir rezultatų naudotojams pateikimo tvarką.

2. Tyrimą reglamentuoja Lietuvos Respublikos žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros įstatymo 12 straipsnis, Lietuvos Respublikos statistikos įstatymas ir Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinės sistemos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2004 m. balandžio 8 d. įsakymu Nr. 3D-156 „Dėl Lietuvos žemės ūkio ir maisto produktų rinkos informacinės sistemos nuostatų patvirtinimo“.

II SKYRIUS TYRIMO TIKSLAS

3. Tyrimo tikslas – nustatyti savaitines reprezentatyviųjų žemės ūkio ir maisto produktų mažmenines kainas Lietuvos reprezentatyviose prekybos tinklų parduotuvėse ir apibendrintą statistinę informaciją pateikti naudotojams bei sukurti informacinę aplinką žemės ūkio ir maisto produktų rinkos dalyviams, valstybės valdymo ir savivaldos institucijoms ir kitiems informacijos naudotojams mažmeninės rinkos stebėsenos, analizės ir prognozės funkcijoms vykdyti.

III SKYRIUS

TAIKOMI KLASIFIKATORIAI

4. Tyrime naudojamas Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) parengtas Individualaus vartojimo išlaidų pagal paskirtį COICOP klasifikatorius (toliau – COICOP), kurio galutinę versiją 1999 m. kovo mėn. patvirtino Jungtinių Tautų Statistikos komisija savo trisdešimtojoje sesijoje. Klasifikatorius paskelbtas Lietuvos statistikos departamento interneto svetainėje osp.stat.gov.lt → Klasifikatoriai → Centrinė klasifikatorių duomenų bazė (CKDB).

IV SKYRIUS

PAGRINDINĖS SĄVOKOS

5. Metodikoje vartojamos sąvokos ir sutrumpinimai:

5.1. **Duomenų tvarkytojas** – VĮ Žemės ūkio informacijos ir kaimo verslo centras.

5.2. **Reprezentatyvioji prekybos tinklo parduotuvė** – kainų statistiniam tyrimui atrinkta vieno iš pagrindinių prekybos tinklų Lietuvoje (UAB „Maxima LT“, UAB „Rimi Lietuva“, UAB „Palink“, UAB „Norfos mažmena“, UAB „Lidl Lietuva“) valdoma parduotuvė, kurioje vyksta savitarnos prekyba plataus asortimento maisto ir ne maisto produktais.

5.3. **Reprezentatyvusis žemės ūkio arba maisto produktas** (toliau – reprezentatyvusis produktas) – kainų statistiniam tyrimui atrinktas žemės ūkio arba maisto produktas, kurio vertės arba vartojimo išlaidų jam įsigyti dalis tam tikrų produktų visumoje yra didelė, o kainų pokytis – artimas bendrajam šios visumos produktų kainų pokyčiui. Reprezentatyviusius produktus atrenka duomenų tvarkytojas ir jų sąrašus suderina su ŽŪMPRIS valdytoja.

5.4. **Tyrėjas** – duomenų tvarkytojo darbuotojas, vykdamas žemės ūkio ir maisto produktų mažmeninių kainų bei ūkinių gyvūnų kainų ir kilmės prekybos tinklų parduotuvėse tyrimą ir renkantis duomenis tyrimui.

5.5. **Vidutinė mažmeninė žemės ūkio arba maisto produkto kaina prekybos tinklų parduotuvėse** (toliau – vidutinė produkto kaina) – vidutinė pasirinkto žemės ūkio arba maisto produkto kainos tam tikru laikotarpiu reikšmė, gaunama skaičiuojant reprezentatyviosiose prekybos tinklų parduotuvėse užregistruotų tų pačių arba panašių žemės ūkio arba maisto produktų vidutinių kainų svertinį vidurkį ir atsižvelgiant į tiriamojo miesto gyventojų skaičių.

5.6. **ŽŪMPRIS valdytoja** – Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija.

V SKYRIUS

TIRIAMOSIOS VISUMOS ELEMENTŲ APRĖPTIS

6. Geografinė statistinio tyrimo taikymo aprėptis – 7 daugiausia gyventojų turinčios Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio, Marijampolės ir Alytaus apskritys, atrinktos siekiant reprezentuoti visą šalį.

7. Tyrimo įmonių vietos vienetų aprėptis – prekybos tinklų parduotuvės, atrinktos iš šios metodikos 6 punkte minimų Lietuvos apskričių.

8. Tiriamųjų produktų aprėptis – produktai, kuriuos vartotojai įsigyja šalies teritorijoje tiesiogiai vartojimo poreikiams patenkinti. Atrenkami būtiniausio vartojimo bei kiti reprezentatyvieji produktai, kurių sąrašas suderinamas su ŽŪMPRIS valdytoja.

9. Tiriamos faktinės produktų mažmeninės kainos, kuriomis produktus įsigyja vartotojai, įskaitant visus mokesčius.

10. Surinktų statistinių duomenų pagrindu skaičiuojamos vidutinės mažmeninės žemės ūkio ir maisto produktų kainos.

11. Statistinio tyrimo periodiškumas – kartas per savaitę.

12. Statistinio tyrimo objektas – produktų kainos pagal COICOP kodus:

12.1. duona ir grūdų produktai (0111);

12.2. mėsa (0112);

12.3. žuvis (0113);

12.4. pienas, sūris, kiaušiniai (0114);

12.5. aliejai ir riebalai (0115);

12.6. vaisiai (0116);

12.7. daržovės (0117);

12.8. cukrus, medus (0118);

12.9. 12.1–12.8 papunkčiams nepriskirti maisto produktai (0119);

12.10. geriamasis vanduo (012).

VI SKYRIUS

TYRIMUI TAIKOMI METODAI

13. Tiriamųjų apskričių, reprezentatyviųjų produktų ir tiriamųjų prekybos tinklų parduotuvių imčiai formuoti taikomas tikslinės atrankos metodas.

14. Atrenkant reprezentatyvius produktus siekiama, kad šie produktai kuo išsamiau reprezentuotų būtiniausius žemės ūkio ir maisto produktus, ilgiau nei 3 mėnesius išliktų rinkoje ir būtų galimybė minėtus produktus surasti visose tiriamose prekybos tinklų parduotuvėse. Duomenų tvarkytojas sudaro ir tvirtina reprezentatyviųjų žemės ūkio arba maisto produktų, tiriamų prekybos

tinklų parduotuvėse, sąrašą (toliau – produktų sąrašas) su jų aprašymu, bendrą visoms apskrityms ir visoms prekybos tinklų parduotuvėms.

15. Atrenkant reprezentatyviasias prekybos tinklų parduotuves siekiama, kad jose būtų prekiaujama kuo didesniu skaičiumi reprezentatyviųjų žemės ūkio arba maisto produktų, kurie yra įtraukti į ŽŪMPRIS valdytojos patvirtintus sąrašus.

16. Pagal produkto aprašymą kainų tyrėjai kainoms registruoti prekybos tinklų parduotuvėse atrenka ne mažiau kaip 3 atskirų gamintojų (Žemės ūkio ir maisto produktų mažmeninių kainų bei ūkinių gyvūnų kainų registravimo žurnale naudojamas pavadinimas „atvejis“) konkrečius žemės ūkio ar maisto produktus.

17. Atrinkti produktai turi atitikti produkto aprašymus, esančius produktų sąraše, ir tenkinti šiuos reikalavimus:

17.1. būti prieinami vidutiniam vartotojui, t. y. tyrimui negali būti atrenkami patys brangiausi arba patys pigiausi produktai;

17.2. būti ne trumpiau nei 3 mėnesius parduodami reprezentatyviojoje prekybos tinklo parduotuvėje. Reikalaujama kiekvieną savaitę registruoti to paties produkto (to paties gamintojo, sudėties, svorio, dydžio, kokybės ir pan.) kainą;

17.3. būti randami visose prekybos tinklų parduotuvėse, kuriose atliekamas tyrimas.

18. Reprezentatyviųjų prekybos tinklų parduotuvių atranka atliekama taikant tikslinės atrankos metodą – iš kiekvienos tiriamosios apskrities atrenkama po vieną reprezentatyviąją atitinkamo prekybos tinklo parduotuvę.

19. Reprezentatyviųjų prekybos tinklų parduotuvių atranką vykdo duomenų tvarkytojas ir yra atsakingas už jų stebėseną, analizę, o esant poreikiui – keitimą.

VII SKYRIUS

STATISTINIŲ DUOMENŲ RINKIMAS IR APDOROJIMAS

20. Statistinių duomenų šaltinis – statistinis tyrimas. Statistinį tyrimą atlieka duomenų tvarkytojas pagal duomenų tvarkytojo patvirtintą produktų sąrašą, suderintą su ŽŪMPRIS valdytoju. Tyrimo duomenis tyrėjai registruoja Žemės ūkio ir maisto produktų mažmeninių kainų bei ūkinių gyvūnų kainų registravimo žurnale (Žemės ūkio ir maisto produktų mažmeninių kainų bei ūkinių gyvūnų kainų tyrimo taisyklių (toliau – taisyklės) 1 priedas).

21. Kainos per savaitę (antradienį–ketvirtadienį) registruojamos Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio, Marijampolės ir Alytaus apskrityse esančiuose, šios metodikos 18–19 punktuose nustatyta tvarka atrinktose, prekybos tinklų parduotuvėse.

22. Registruoti produktų kainas tyrėjai turi pagal duomenų tvarkytojo patvirtintą produktų sąrašą.

23. Tyrimui atlikti reikia turėti tiriamojo prekybos tinklo vadovybės išduotą leidimą. Prašymus dėl leidimų išdavimo rengia duomenų tvarkytojas ir kiekvienais metais iki gruodžio 15 d. teikia numatomo tirti prekybos tinklo vadovybei.

24. Atliekant tyrimą maisto produktų trumpalaikės (iki 1 savaitės trukmės) akcijos metu kainos su nuolaidomis registruojamos atskira eilute.

25. Tyrimo metu vienoje reprezentatyviojoje prekybos tinklo parduotuvėje registruojamos ne mažiau kaip 3 tiriamojo produkto skirtingų gamintojų kainos, atitinkančios nustatytas specifikacijas, tūrio, svorio ir fasuotės aprašymus.

26. Jeigu produktų sąrašė nurodyto nustatytų aprašymų (tūrio, svorio bei kitų) fasuotės produkto prekybos tinklo parduotuvėje nėra, reikia registruoti to produkto artimiausios pagal tūrį arba svorį fasuotės kainą ir ją perskaičiuoti į šiame sąrašė nurodyto tūrio arba svorio vieneto kainą.

VIII SKYRIUS STATISTINIŲ DUOMENŲ KOKYBĖS KONTROLĖ, NEATITIKČIŲ REGISTRAVIMAS

27. Tyrimo ir statistinių duomenų registravimo proceso kokybei užtikrinti turi būti naudojamos šios priemonės:

27.1. pritaikytos statistinių duomenų registravimo elektroninės arba popierinės formos;

27.2. tyrėjų komanda užduočiai atlikti skiriama rotacijos principu – kiekvieną kartą vyksta į kitą apskritį.

28. Tyrėjai statistinius duomenis registruoja ŽŪMPRIS duomenų bazėje (toliau – DB), naudodami interaktyvią duomenų įvesties sistemą (IDIS).

29. Duomenų registravimo ir įvedimo metu, naudojamos interaktyvios duomenų patikros priemonės, pvz. tikrinami reikšmių loginiai ryšiai, aritmetinės klaidos, statistiniai duomenys lyginami su ankstesnio laikotarpio statistiniais duomenimis.

30. Kainų registravimo ir duomenų įvedimo į ŽŪMPRIS DB procesų reikšmingos neatitiktys, koregavimo ir prevenciniai veiksmai registruojami Žemės ūkio ir maisto produktų mažmeninių kainų bei ūkinių gyvūnų kainų ir kilmės neatitikčių registravimo žurnale (taisiklių 3 priedas).

IX SKYRIUS STATISTINIŲ RODIKLIŲ SKAIČIAVIMO FORMULĖS IR JŲ PAAIŠKINIMAI

31. Remiantis ŽŪMPRIS DB saugomais tyrimo statistiniais duomenimis, apskaičiuojamos mažmeninės tiriamųjų produktų vidutinės kainos, taikant paprasto aritmetinio vidurkio formulę didžiuosiuose Lietuvos apskrityse bei taikant svertinio aritmetinio vidurkio formulę, apskaičiuojant vidutines kainas prekybos tinklų parduotuvėse. Svoriu laikomas gyventojų skaičius 7 didžiųjų Lietuvos apskričių. Gyventojų skaičius kiekvienų einamųjų metų pradžioje yra peržiūrimas ir atnaujinamas remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis.

32. Vidutinė produkto kaina ($P_k^{(i)}$) tam tikroje apskrityje apskaičiuojama pagal formulę:

$$P_k^{(i)} = \frac{1}{n} \cdot \sum_{T=1}^j P_{k,T}^{(i)} ;$$

$P_k^{(i)}$ – vidutinė i -jo produkto kaina k -tojoje apskrityje;

$P_{k,T}^{(i)}$ – i -jo produkto kaina (atsiuro gamintojo) k -tojoje apskrityje T prekybos tinklo parduotuvėje, tam tikru laikotarpiu;

(i) – reprezentatyvusis produktas;

T – prekybos tinklo parduotuvė;

j – tiriamų prekybos tinklo parduotuvių skaičius k -tojoje apskrityje;

n – i -jo produkto registravimo atvejų (kainų) skaičius k -tojoje apskrityje.

33. Vidutinė produkto kaina ($P_T^{(i)}$) tam tikroje prekybos tinklo parduotuvėje Lietuvoje apskaičiuojama pagal formulę:

$$P_T^{(i)} = \frac{1}{\sum_{k=1}^m C_k} \cdot \sum_{k=1}^m P_{k,T}^{(i)} \cdot C_k ;$$

$P_T^{(i)}$ – vidutinė i -jo produkto kaina T prekybos tinklo parduotuvėje;

m – apskričių skaičius;

C_k – gyventojų skaičius k -ojoje apskrityje einamaisiais metais.

34. Vidutinė produkto kaina Lietuvoje ($P_{LT}^{(i)}$) apskaičiuojama pagal formulę:

$$P_{LT}^{(i)} = \frac{1}{\sum_{k=1}^m C_k} \cdot \sum_{k=1}^m P_k^{(i)} \cdot C_k .$$

$P_{LT}^{(i)}$ – vidutinė i -jo produkto kaina LT Lietuvoje;

35. Turint informaciją apie tam tikrų produktų pardavimo apyvartas arba užimamą rinkos dalį, vidutinei produkto kainai skaičiuoti naudojamas aritmetinio svertinio vidurkio skaičiavimo metodas, svoriu laikant atitinkamų gaminių apyvartą arba užimamą rinkos dalį Lietuvoje.

X SKYRIUS NAUDOJAMOS KOMPIUTERINĖS PROGRAMOS

36. Statistiniams duomenims įvesti ir apdoroti naudojama IDIS, sukurta ORACLE RDBVS pagrindu.

XI SKYRIUS NAUDOTOJAMS PATEIKIAMĖ REZULTATAI

37. Apibendrinta statistinė informacija apie žemės ūkio ir maisto produktų kainas prekybos tinklų parduotuvėse naudotojams teikiama:

37.1. ne vėliau kaip kiekvienos savaitės penktadienio 16 val.:

37.1.1. skelbiama interneto svetainėje www.vic.lt ir www.produktukainos.lt;

37.1.2. perduodama ŽŪMPRIS valdytojais;

37.2. pagal duomenų tvarkytojo nustatytą ir patvirtintą grafiką rengiamos suvestinės ataskaitos ir skelbiamos oficialiajame dvisavaitiniame informaciniame statistiniame leidinyje „Agro RINKA“ ir pusmetiniame leidinyje „Lietuvos žemės ūkis: faktai ir skaičiai“.

XII SKYRIUS BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

38. Duomenų tvarkytojas kiekvienų metų pabaigoje peržiūri metodiką ir produktų sąrašą, atsižvelgdamas į metų statistinio tyrimo statistinius duomenis, siūlo pakeitimus.

39. Duomenų tvarkytojas privalo užtikrinti statistinių duomenų konfidencialumą, tvarkyti jų apskaitą ir statistinius duomenis saugoti, kaip nurodyta tyrimą reglamentuojančiuose teisės aktuose.
